כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת קורח ■ ראש חודש ■ ל' סיון ה'תשע"ה ■ 17.06.2015 ■ גליון מס' 330

תפוצה לכל קהילות ישראל

פרשת קרח

מחלוקת קרח ועדתו

/ הרב יעקב הלוי פילבר

"כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים, ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים. איזו מחלוקת שהיא לשם שמים? זו מחלוקת הלל ושמאי, ושאינה לשם שמים - זו מחלוקת קרח ועדתו" (אבות פ"ה מי"ז). ושואלים: מדוע אומרת המשנה "מחלוקת קרח ועדתו" ולא "מחלוקת קרח ומשה", ומדוע היא מתייחסת ומדגישה את סופה של המחלוקת, "סופה להתקיים" או "אין סופה להתקיים" ולא את תחילתה של המחלוקת? התשובה היא: חסרונה של המחלוקת אינו בעצם הוויכוח, שהרי כל הלימוד שלנו בישיבה הוא תרבות המחלוקת, שהאחד אינו מסכים לדעתו של השני, ואדרבא במקרה זה דווקא המחלוקת היא שמביאה לבסוף לבירור האמת. לכן את המחלוקת יש לבחון לפי המניעים שהביאו אל המחלקת, אם המניע הוא קנאה וצרות עין בהצלחת הזולת, שהמניע למחלוקת הוא האינטרס האישי, וכדי ליפות אותה מחפים אותה ב"לשם שמים", מחלוקת כזו הסוף שלה הוא קטלני. ומחלוקת כזו היתה מחלוקת קרח ועדתו. ומה שהמחלוקת הזו נקראת "מחלוקת קרח ועדתו" ולא "מחלוקת קרח ומשה", מפני שהיא היתה מחלוקת חד צדדית, שהצד השני לא היה מעורב בה, אדרבא משה ניסה בכל כוחו להתרחק מן המחלוקת, לכן לא היתה כאן מחלוקת בין קרח ומשה. אבל במריבה הזו היתה מחלוקת בתוך עדת קרח עצמה. כי בחבורתו של קרח היו שלש קבוצות וכל אחת מהן באה אל המחלוקת ממניע אחר, לכל אחד מהם היה אינטרס אחר שבגללו הוא נגרר למחלוקת: קרח עורר את המחלוקת מפני שבקש לעצמו את הכהונה הגדולה. מאתים וחמישים איש, שהיו "נשיאי העדה, קריאי מועד, אנשי שם", הם לא חפשו שררה אלא רצו את מעלת הקדושה שהייתה למשה ואהרן ולא להם. ובכל מחלוקת שאינה לשם שמים תמיד מצטרפים כל מיני ריקים ופוחזים כמו דתן ואבירם, שהם לא צריכים סיבה או מניע, כי הם נרגנים מקצועיים, ותמיד מצטרפים לכל מריבה, וכבר במצרים דתן ואבירם "הם היו שני אנשים עברים נצים", ו"כל נצים ונצבים דתן ואבירם" (רש"י שמות ה כ), וגם בפעם הזו מצאו הזדמנות למריבה והצטרפו למחלוקת. לכן מציינת המשנה שעיקר מבחנה של המחלוקת היא האם "סופה להתקיים" או "שאין סופה להתקיים", ואי ההתקיימות אינה רק במובן שקרח ועדתו מתו בגלל המחלוקת, שהרי גם אם קרח ועדתו לא היו מתים אלא מנצחים במחלוקת, גם אז היתה המחלוקת ממשיכה להתקיים בינם לבין עצמם.

המבחן הזה אם הדבר מתקיים או לא מתקיים הוא קיים לא רק בעניין המחלוקת, אלא הוא קיים בכל תחרות או התמודדות על תפקיד או ההנהגה שלטונית, גם כאשר רוב הציבור בחר באחד המתמודדים לעמוד בראש, גם אז צריך לבחון מה היה המניע האמתי של אותם ההמונים שבחרו באותו מתמודד, האם המניע היה ה"בעד" והוא שאיחד את כולם, וכולם היו שותפים למטרה חיובית מוסכמת, כי אז ה"בעד" הזה ימשיך להנחות אותם גם אחר הניצחון, וההצלחה שלהם תמשיך להתקיים. אבל אם המניע לתמוך באחד הצדדים לא היה ה"בעד" אלא ה"נגד", שהדבר המשותף היה ההתנגדות להנהגה הקיימת, וכל אחד ואחד מסיבה אחרת הצטרף, כי אז גם אם יצליחו לבסוף לנצח בהתמודדות, "אין סופה להתקיים", מפני שחסר להם הדבק שיחבר אותם למטרה חיובית מוסכמת, ואז לאחר הניצחון יצוצו לבסוף רסיסי קבוצות, וכל אחד יפנה את המניע השלילי שלו אל השותפים החדשים שלו. ולכן גם מבחינה זו מחלוקת קרח ועדתו אין לה סיכוי להתקיים, מאחר וכל מרכיביה היו חלוקים בתוך תוכם. ואת סוד החיסרון הזה לא ידעו הגברים שבמחלוקת והם נסחפו במערבולת המחלוקת מבלי להבחין שלא תצמח להם אישית כל תועלת ממנה, ורק החכמה שבנשים, אשתו של און בן פלת, היא שהבחינה בשקר של המחלוקת, ועל כן אמרה לבעלה: "מה לך במחלוקת הזאת? אם אהרון כהן גדול אתה תלמיד, אם קרח כהן גדול אתה תלמיד, ועליה נאמר 'חכמת נשים בנתה ביתה'" (במד"ר פי"ח כ). אבל מחלוקת הלל ושמאי סופה להתקיים, לא רק

■ עוד בעיתון ■

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

סוד תפילת עלינו לשבח וסגולתה

את החלק הראשון של "עלינו לשבח" חיבר יהושע בן נון, ואילו החלק השני מיוחס לעכן שחיברו כשעשה תשובה...

המשך בעמ' 2

שוויית קיץ

בדקתי את כתובתה של אשתי ונחרדתי לראות שהתאריך הוא תאריך שאינו נכון. האם בעקבות כך הכתובה פסולה?...

המשך בעמ' 3

סיפור לשבת

הגט מקליווה

הגאון הנודע רבי אברהם-אבוש, רבה של פרנקפורט-דמיין, נפטר לבית עולמו ופרנסי הקהילה הגדולה והמכובדת...

המשך בעמ' 4

שביבים

- "כחותם על לבי"
- כינוי "דתן ואבירם" עבירה על החוק
- סומא שהדפים ספרים והגיה ספרים
- יארצייט

המשך בעמ' 5

במובן שאת דבריהם ילמדו לתמיד, אלא יותר מזה שלמרות שההלכה נפסקה כבית הלל הרי שלעתיד לבא תפסק ההלכה כדברי בית שמאי (עיין לאור ההלכה להגרש"י זוין עמ' שט), כך שגם דברי בית שמאי יתקיימו בפועל מפני ש"אלו ואלו דברי אלקים חיים". כי אצל הלל ושמאי המניע למחלוקת היה מטרה חיובית שהיא בקשת האמת, וגם הלל וגם שמאי התכוונו לדבר אחד שהוא "לשם שמים". משא"כ מחלוקת שאינה לשם שמים, שלא מטרה חיובית מוסכמת היא שמאחדת את הקבוצה החולקת, אלא שהקבוצה החולקת עצמה חבריה חלוקים עם עצמם, ובתכלית המחלוקת יש לכל אחד ואחד מהם אינטרס שונה ומניע אחר, והדבר היחידי שמאחד אותם לקבוצה אחת היא ההתנגדות לצד השני. ולכן אמרו במשנה: "מחלוקת קרח ועדתו" שהמחלוקת היתה בין קרח ועדתו, שלכל אחד מהשותפים במחלוקת היה מניע אחר. ■

סוד תפילת עלינו לשבח וסגולתה

הרקע, ומעט מסודות וסגולות השבח הנורא של 'עלינו לשבח' - אותו אנו אומרים בכל יום 3 פעמים, בסיום התפילות.

את החלק הראשון של "עלינו לשבח" חיבר יהושע בן נון, ואילו החלק השני מיוחס לעכן שחיברו כשעשה תשובה ("מחזיק ברכה" לרבינו החיד"א, או"ח סימן קל"ב ב'. "סדר היום" לרבי משה בן מכיר, פרק כוונת 'עלינו' וסדר הלימוד אחר התפילה. "ליקוטי הלכות" לרבי נתן מברסלב, או"ח הלכות סעודה הלכה ד' סע' ד'. "דבש לפי" להגאון החיד"א, מערכת ע' אות ט'. ועוד..)

על ידי אמירת "עלינו לשבח" ז' פעמים ישר והפוך, הפיל יהושע את חומות יריחו ("סדר היום", פרק כוונת 'עלינו' וסדר הלימוד אחר התפילה).

שם יהושע רמוז בו בתחילת כל פסקה המדברת בעניין חדש. בענוותנותו, לא רמז את שמו בשלימות אלא רק "הושע", וכן לא חתמו כסדר אלא למפרע - באופן זה: ע' עלינו לשבח, ש' שלא שם, ו' ואנחנו כורעים, ה' הוא אלקינו" (שם)

שמו של עכן מרומז בתחילת החלק השני "ע"ל כ'ן נ'קווה לך..".

יהושע בן נון הוא צאצא של יוסף הצדיק שנקרא 'שור' וכן "עלינו לשבח" גימטריא 'שור' ("דבש לפי", מערכת ע' אות ט').

יהושע ועם ישראל סבבו את יריחו שבע פעמים, ובכל פעם הזכיר יהושע שם אחד מהשם הקדוש של מ"ב. השם הראשון הוא ראשי תיבות א'נא ב'כח ג'דולת י'מינך ת'תיר צ'רורה גימטריא "עלינו לשבח". (שם).

אחר חורבן ביהמ"ק תיקן רבן יוחנן בן זכאי לומר אותו בכל יום ("מחזיק ברכה" או"ח סימן קל"ב ב).

"יש לומר אותו בכוונה, בעטיפת ראש, מפני שאין שבח כמוהו ליוצרנו - ועולה על כל השבחות שבעולם" ("מחזיק ברכה" או"ח סימן קל"ב ב, בשם רב האי גאון).

"עניין "עלינו לשבח" הוא הבטחה גדולה לאומת ישראל שלא תשוב תפילתנו ריקם.. וצריך לאמרו בכוונה גדולה, ויש בו כמה סודות ורמזים וכוחו גדול.. והוא מסוגל לכל דבר ועניין מצרה וצוקה שלא תבוא ולא תהיה - לומר אותו ישר והפוך" ("סדר היום", פרק כוונת 'עלינו' וסדר הלימוד אחר התפילה).

עיקר התגלות מלכותו ית' הוא בארץ ישראל.. וזה שמתחילין (בתפילת ראש השנה) את סדר מלכויות מ'עלינו לשבח' שהוא שבח נפלא מגדולת מלכותו יתברך. ועל ידי השבח הקדוש הזה נכנסין לארץ ישראל.. שזה זוכין על ידי אמירת עלינו שאנו מתפארין בו יתברך שזכינו לקבל על מלכותו יתברך כנ"ל שבכח השבח וההתפארות הזה אנו כובשין ארץ ישראל.." ("ליקוטי הלכות", או"ח, הלכות סעודה, הלכה ד' סע' ד').

סגולה להצלחה רבה - לומר בכל יום אמירת "עלינו לשבח לאדון הכל" ישר והפוך ("מעם לועז" להרב יעקב כולי, ספר יהושע עמ' קנ).

'עלינו לשבח' הוא שבח נורא מאוד, מלא רזין עילאין.. ורבינו האר"י זצ"ל גילה סודו - שהוא להמשיך אורות המקיפים" ("מורה באצבע" להגאון החיד"א, אות ל"ה).

על ידי שבח זה אנו משברים הקליפות ומכניעים אותם, שלא יתאחזו בשפע היורד מעולמות העליונים הקדושים בכח תפילתנו שהתפללנו מהתחלת התפלה עד עתה.. בזה נתגדל ונתקדש ונתרומם שמו הגדול של יוצרנו ובוראנו ית"ש ויתעלה בכל העולמות כולם, והקליפות נשברים ונכנעים מאוד מאוד עד נקבי דתהום רבה".. ("יסוד ושורש העבודה" לרבי אלכסנדר זיסקינד, שער הקרבן, פרק י', מביא מכתבי האר"י ז"ל).

"כל איש הירא את דבר ה'.. ישים אל ליבו.. ויכוון מאד מאד כשיאמר עלינו לשבח, כי שיר השירים הוא, ויהושע משרת איש האלקים יסדו.. על כן יתכוון האדם בכל מאודו לשורר לבוראו בזה השיר מפואר ומהודר ומעוטר ומקודש ומרומם" ("הרוקח" מרבי אלעזר מוורמייזא, על סידור התפילה).

"אחר עניית "ברכו", יעמדו הקהל ויאמרו בכוונה גדולה "עלינו לשבח", והוא שבח עליון ונורא מאוד, ויש בו צורך גדול לתפילה אשר התפללנו - כדי לבטל אחיזת החיצונים. ובכריעה שאנחנו עושים בהרכנת הראש וקצת מן הגוף - אנחנו מורידים אור המקיף דרך ירידה בכל העולמות עד העשייה כולה.." ("בן איש חי" הלכות לרבינו יוסף חיים הקדוש, סוף פרשת כי תשא).

כשאומר תיבת "עלינו" יחשוב (יכוון) בשמחה עצומה מאוד בזה הלשון ממש: עלינו מוטל וחיוב לשבח לאדון הכל, וגם עלינו מוטל

וחיוב לתת גדולה ליוצר בראשית, שלא עשנו וכו'.. (״יסוד ושורש העבודה״, שער הקרבן, פרק י׳). ובעניין זה יש להזכיר את דברי רבי נתן במקום אחר: ״העיקר, שיראה לישב דעתו בכל יום שזה היום שעומד בו עדיין לא היה בעולם, וכן לא יהיה עוד יום הזה בעולם, והעבודה להשם יתברך שצריכין בזה היום היא חדשה לגמרי, ורק האדם שעומד באותו היום ובאותו הדור צריך לעסוק בזה, כי עליך נפל חובת היום״ (ליקוטי הלכות, קריאת התורה, ו' יז').

את ״עלינו לשבח״ יש לומר בשמחה רבה, גדולה ועצומה: ״ויכניס שמחה עצומה בלבו באמירת התיבות האלו, שמח מאוד שזכינו לכל זה.. וראוי לקבל עליו תכף מסירות נפש.. מרוב השמחה והחדווה שיבער בלבו על זכייה זו .. כל זה יאמר בשמחה עצומה עד מאוד ובכל עוצם כוחו ובפרישות ידים למעלה.. בשמחה עצומה עד למאוד עד קצה תכלית השמחה וגודל ההתלהבות.. [כשאומר ״על כן נקווה לך״] ראוי להכניס בלבו שמחה עצומה עד מאוד על זה הקווי ממש.. לתקן עולם במלכות שדי.. וישמח האדם בזה שמחה עצומה.״ (״יסוד ושורש העבודה״, שם).

והזהיר רבינו הארי״י ז״ל - שלא יחלוץ ציצית ותפילין אלא עד גמר ה' אחד ושמו אחד״!!! (״בן איש חי״ הלכות, שם).

מלבד גמר והעלאת התפילה, אמירת ״עלינו לשבח״ מהווה גם פתיחה וסלילת דרך להמשך היום שלנו מחוץ לביהכ״נ לאחר התפילה, שנזכה להישמר ולהינצל ולהצליח ברוחניות ובגשמיות וכמו שכתב ר' יעקב בר' אשר: ״ואומר עלינו לשבח.. ונפטרין לבתיהן לשלום״ (טור, סימן קלג). וכן כותב ר' יואל סירקיס: ״לתקוע בלבנו קודם שנפטרים לבתינו יחוד מלכות שמים, ושיחזק בלבבינו אמונה זו שיעביר הגלולים מן הארץ, והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי, כי יש לכל אחד מישראל משא ומתן וכו'.. לא נפנה לבבינו אל האלילים, ולא יעלה במחשבה ח״ו שום הרהור עבירה״ (ב״ח על הטור שם).

כתב הרמ״א (קלב, ב): ״ויזהר לאמרו בכוונה״. ומוסיף ה״משנה ברורה״: ״ויש לומר עלינו באימה וביראה כי כל צבא השמים שומעים, והקב״ה עומד עם פמליא של מעלה, וכולם עונים ואומרים אשרי העם שככה לו אשרי העם וכו' (וראה זה בספר ״מטה משה״).

ומכאן תוכחת מגולה לאדם, אם יודע בנפשו על ימים שעברו, שהיה אומר חס ושלום ״עלינו לשבח״ במרוצה.. תיבה אחת בבית הכנסת ותיבה אחת בחוץ, כדי לילך לדרכו במהרה.. יראה כי כל זה עצת היצר.. וזה דרכו ליתן עיניו במנה יפה ובחלק הטוב, ביודעו ומכירו כי השבח קדש קדשים ועולה על כל השבחים! כי על כן הכי אחי אתה, שמע עצה וקבל מוסר, לומר לאט לאט כמונה מרגליות, והשתונן והכונן והתבונן בכל תיבה.. וה' הטוב יזכנו לעשות רצונו כרצונו ולעבדו בלבב שלם, כן יהי רצון אמן (״עולת תמיד״ מרבי שמואל הומינר, פרק כו, בשם ״ספר הנחמד״ שער החצר סימן תכ״ה).

שו״ת קיץ
הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שואל אפרים מרגלית רעננה: לאחרונה השתתפתי בסיום מסכת 'כתובות' במסגרת לימוד הדף היומי. בסעודת המצווה דרש רב חשוב ועורר את הציבור בעניין הכתובה, שצריכה להיות כתובה כהלכתה, בנוסח הנכון והמתאים, והטעויות מצויות, וטעויות בכתובה יכולות לגרום לבעיות בשלום בית וכדו'. בעקבות דבריו של הרב, הלכתי ובדקתי את כתובתה של אשתי שתחי' ונחרדתי לראות שהתאריך של הכתובה הוא תאריך שאינו נכון, שהרי אנחנו תכננו להתחתן ביום חמישי לפני השקיעה, אך בסופו של דבר היו כמה עיכובים והקידושין והחופה נעשו לאחר צאת הכוכבים שזה כבר יום ששי, והתאריך המופיע בכתובה הוא תאריך של יום חמישי....האם בעקבות כך הכתובה פסולה? הרי התאריך אינו נכון!

תשובה: אמנם אתה צודק בעיקרון שבדבריך, שאם התאריך בכתובה הוא תאריך לא נכון, והוא תאריך מוקדם יותר, השטר (ובנידון דידן - הכתובה) פסול משום 'שטר מוקדם', אך יש לדעת שלמרות מה שאתה מתאר בשאלתך סביר מאוד לומר שהכתובה איננה שטר מוקדם והתאריך הכתוב בכתובה הוא התאריך הנכון, ואבאר דברי.

הנה התאריך הכתוב בכתובה אינו אמור לציין את יום הקידושין והנישואין, אלא לציין את יום קבלת הקניין של החתן עבור חיובי הכתובה, וכך נוהגים פעמים רבות כשהמסדר קידושין מגיע לאולם זמן מועט לפני השקיעה, וברור כי לא יהיה אפשר להספיק לעשות גם את כתיבת הכתובה, וגם את הקידושין והנישואין - לפני השקיעה, ולכן הרב מסדר הקידושין יושב עם החתן והעדים על הכתובה קודם השקיעה, מבאר לחתן ולעדים מה שכתוב בכתובה, ממלאים את הפרטים הנכונים, החתן עושה 'קניין', העדים חותמים (ויש כתובות שיש מקום גם לחתן לחתום) ונמצא שיום כתיבת הכתובה וקבלת הקניין זה קודם השקיעה. ולאחר מכן ניגשים אל מעמד החופה והקידושין שהוא אכן כבר מתבצע לאחר צאת הכוכבים[א], ונמצא שיום החתונה ויום כתיבת הכתובה הם שני ימים שונים, ואין בכך כל פסול, כי הכתובה אינה מהווה ראיה על הקידושין והנישואין אלא היא שטר התחייבות של החתן כלפי הכלה, והתאריך של הכתובה קובע את יום קבלת ההתחייבות ולא את יום הקידושין והנישואין[ב].

ולמרות שבכתובה כתוב 'אנן סהדי[ג]' איך (שם החתן) אמר לכלה (שם הכלה) הוי לאינתו כדת משה וישראל, ואנא איזון ואפרנס...' מכל מקום אין פיסקה זו מהווה עדות של עדי הכתובה על הקידושין, אלא רק מבוא וביאור לחלות ההתחייבות של החתן כלפי הכלה, כלומר, כיוון שחתן זה לקח לאישה את הכלה הזו, אם כן משום כך הוא מחוייב לזון ולפרנס אותה, ולהתחייב בסכומי כסף למקרה של פירוד החבילה ח״ו[ד].

ולכן סביר לי מאוד לומר שבמקרה של החתונה שלך, שתכננתם לעשות את החופה והקידושין לפני השקיעה, ובסוף לא עלתה בידכם לעשות כן, מכל מקום כתיבת הכתובה וקבלת הקניין כנראה נעשו לפני השקיעה ולכן התאריך המופיע בכתובה הוא אינו התאריך של יום הקידושין ואין בכך כל פסול, ואף יש המהדרים לעשות דווקא כך ויבואר בהערה[ה].

אמנם אם תברר ותמצא שאכן קבלת הקניין נעשתה לאחר צאת הכוכבים או אפילו בין השמשות ואילו התאריך הוא התאריך של קודם השקיעה, אכן יש לחשוש בכתובה זו משום 'שטר מוקדם', אך לענ״ד לאחר שתברר תמצא כדברי לעיל.

א - הנה אין מניעה לעשות את הקידושין והחופה בזמן 'בין השמשות' אולם מאחר ויתעורר ספק מתי יסתיימו ימי 'השבע ברכות' מומלץ לעשות את החופה לאחר צאת הכוכבים.
ב - אך זה ברור שאם בסופו של דבר הקידושין והחופה לא יתבצעו לא יהיה תוקף להתחייבות זו שנובעת וחלה רק בעקבות הקידושין והנישואין, וזה פשוט.
ג - הקפתי תיבות אלו בסוגריים מאחר ובכתובות האשכנזיות אין תיבות אלו אמורות להיכתב - עיין בספר כתובה כהלכתה לגרש"א שטרן שליט"א שביבי אש חלק א' סימן י"א בארוכה בעניין זה.
ד - אמנם דעת הגאון הרב שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל כי הכתובה מהווה שטר ראיה על הקידושין ולכן יש להקפיד שתאריך הכתובה יהיה גם תאריך הקידושין, אך רבים וטובים מפוסקי זמננו חלקו עליו מכל וכל, עיין בספר 'כתובה כהלכתה' לגרש"א שטרן שליט"א שביבי אש חלק ב' סימנים ו' - י"ג בעניין זה.
ה - בחב"ד מקפידים לכתוב את הכתובה יום קודם יום הקידושין וזאת מכיוון שאין שטר נגבה אלא מסוף היום, וא"כ באותו יום עצמו של כתיבת הכתובה עדיין אין לכלה סמיכות דעת שאם ח"ו יהיו גירושין בשעות אלו, היא תקבל את סכומי הכתובה, ולכן מהדרים לכתוב את הכתובה יום קודם.

סיפור לשבת

הגט מקליווה*

הגאון הנודע רבי אברהם־אבוש, רבה של פרנקפורט־דמיין, נפטר לבית עולמו ופרנסי הקהילה הגדולה והמכובדת תרו אחר ממלא מקום ראוי לרבם הנערץ. לא הייתה זו משימה קלה כלל ועיקר, למצוא רב חדש שיהלום את מידותיו הגדולות של הרב המנוח.

גאון וצדיק היה ומוערך על־ידי כל החוגים. אף כי לא נמנה עם עדת החסידים, שיבחו הבעש"ט ביותר, ופעם אחת אף אמר עליו, "רבי אבוש'ל הוא בעל רוח־הקודש ונהירין לו שבילי דרקיע יותר משבילי דפרנקפורט"... כעת, כאמור, חיפשו לו יורש. לא חלפה תקופה ארוכה ועל כס הרבנות המעטירה עלה הגאון רבי פנחס הלוי הורוביץ (מחברם של הספרים הנודעים 'הפלאה' ו'המקנה'). מה גרם לפרנסי קהילה אשכנזית שמרנית זו לבחור מבין כל גאוני הארץ דווקא ברבי פנחס שהיה מעמודי התווך של תנועת החסידות בדורו ושהנהגותיו היו על־פי מנהג ספרד? התשובה לשאלה זו נעוצה בפרשה שהסעירה את כל קהילות אשכנז בשנים תקכ"ו־תקכ"ז. ומעשה שהיה, כמה שנים קודם לכן, כך היה: יהודי תושב מנהיים נשא לו אישה מהעיר בונא. למחרת החתונה קם הלה והודיע בצער לרעייתו הטרייה, כי מפני טעם הכמוס עמו מוכרח הוא לעזוב את גבולות המדינה ולבקש לו מפלט בארץ אחרת. כעבור ימים אחדים נטש האיש את אשתו הנדהמת ונעלם כאילו בלעתו האדמה. בני משפחת האישה לא ויתרו. הם ערכו מצוד נרחב אחר הבעל הנמלט, עד אשר גילוהו. חרף הפצרותיהם המרובות לשוב לחיק אשתו, נותר האיש בשלו. לדבריו, עונש מוות - לא־פחות - צפוי לו במדינתו, אם יתפסוהו השלטונות. אך כדי שלא להותיר את רעייתו שזה אך נשא, עגונה, הסכים האיש להיפגש עמה בעיר קליווה, שהייתה בשליטת דוכסות אחרת, 'נייטרלית', ושם לתת לה גט. רבה הראשי של דוכסות קליווה היה מגדולי הרבנים בימים ההם - הגאון רבי ישראל ליפשיץ (תלמיד הגאון בעל ה'כנסת יחזקאל' ואבי זקנו של בעל ה'תפארת ישראל' על המשניות). לפני בית דינו התייצבו שני בני הזוג בבואם להתגרש.

תחילה הסתגר רבה של קליווה עם הבעל, בניסיון אחרון להשכין שלום בינו ובין אשתו הטרייה ולסיים בכך את כל הפרשה כולה. אולם דבריו נפלו על אוזניים ערלות. "לא מצאתי באשתי כל חיסרון", טען הבעל חזור וטעון, "אולם מה אעשה ובאזור מולדתי צפוי אני למשפט מוות"...

כארבע שעות ארכה שיחת הבירור של הרב עם הבעל, שיחה שנסתיימה בגירושי האישה האומללה. מיד לאחר מכן נעלם הבעל ושוב לא נודעו עקבותיו.

בחלוף זמן בא ערעור על הגט לפני בית־הדין שבמנהיים (עירו של המגרש). לאחר בירור יסודי ומקיף שקיים בית־הדין במנהיים, העלו חבריו ובראשם הגאון רבי טבלי הס את פסק דינם ולפיו סימני אי־שפיות נתגלו בבעל המגרש ולאור זאת הגט שסידר רבה של קליווה בטל ומבוטל והאישה אסורה להינשא.

בין מנהיים לקליווה פרצה מחלוקת עזה, שמהר מאוד גלשה אל מחוץ לגבולותיהן והציתה תבערה ענקית בכל העולם הרבני כולו. כמעט כל גדולי הרבנים שבאותו הדור נקראו לחוות את דעתם על המצב העגום והסבוך שנוצר.

בראש התומכים ברבה של קליווה ובהכשרת הגט ניצבו הרבנים הגאונים רבי אריה־לייב (בעל ה'שאגת אריה'), הרב יעב"ץ (בנו של ה'חכם צבי'), רבי יצחק הורביץ (רבה של המבורג) ורבי יחזקאל לנדא (בעל ה'נודע ביהודה').

מנגד, ניצבה קבוצת רבנים דגולים וגאוני עולם שהצדיקו את בית־הדין של מנהיים אשר פסל את הגט. בראשם עמד הגאון רבי אברהם־אבוש, רבה של פרנקפורט־דמיין. עניו ושפל־רוח היה רבה של פרנקפורט. בני עירו רגילים היו לראותו מחזר על הפתחים כדי לאסוף כסף למען עניים מרודים שהתדפקו דרך קבע על דלת ביתו. ומספרים כי כאשר בא לשבת על כס הרבנות ואלפי תושבי פרנקפורט יצאו לקבל את פניו, השתמט בחשאי מהכרכרה ורק בהגיע ההמון לעיר הבחינו הכול כי הכרכרה שליוו... ריקה. אולם בפרשה הזאת התעטף רבי אברהם־אבוש באדרת עוז ותקיפות, וקבע נחרצות כי הגט בטל והאישה אסורה להינשא.

כאמור, התבערה הייתה גדולה ומרה. הגאון רבי יחזקאל לנדא, למשל, באחת מדרשותיו בפראג, במעמד של יותר מאלף איש, הכריז על כשרותו של הגט באומרו בין השאר: "הנני נשבע ברבים - ככה נזכה להיות השנה הזאת מותרים מן הגלות המרה, כשם שהאישה הזאת מותרת"...

המשך בעמוד הבא...

פרנסי פרנקפורט, בתורם אחרי רב שימלא את מקומו של רבם הנערץ, חיפשו אפוא אישיות רבנית בולטת אשר לא יצאה בשעתו, כנגד רבם, בסוגיית הגט מקליווה. עד כדי כך העריצו את רבם וקינאו לכבודו, עד כי בפנקס הקהל של פרנקפורט, ביום ט' במרחשוון תקכ"ה, נכתב מפורש: "לא יהיה הרב מפראג, לא הוא ובניו ובני בניו וכן חתניו ולוקחי בנותיו או בנות־בנותיו - שלא יותן להם שום התמנות בקהילתנו, יהיה מי שיהיה, אפילו להיות ריש גרגותא. גם כשיעבור עלינו שום אחד מהם בקהילתנו, שלא יותן להם שום כבוד לדרוש ברבים". וכל זאת משום דבריו הנחרצים הנ"ל של רבי יחזקאל לנדא נגד רבם.

ואולם עד מהרה התברר להם כי מבין כל גאוני הדור הבולטים נמצא רק אחד ויחיד שלא יצא להכשיר את הגט מקליווה והוא הגאון רבי פנחס הלוי הורוביץ. העלימו פרנסי פרנקפורט־דמיין את עיניהם מחסידותו של רבי פנחס ומינוהו רב עליהם.

עד כאן חלקו הגלוי של הסיפור מאחורי מינויו של הרב החסיד. אך היה לכך חלק נוסף שנסתר מידיעתם של פרנסי פרנקפורט־דמיין:

האמת היא כי גם רבי פנחס הלוי הורוביץ נדרש לסוגיית הגט. בשעתו כבר ישב ובמו ידיו אף כתב 'תשובה' הלכתית ארוכה להכשיר את הגט מקליווה. אולם לאחר גמר כתיבת התשובה, כשהושיט יד לקחת את צנצנת החול שעמדה על שולחנו בכדי לפזר ממנה על האותיות, לייבשן, טעה ולקח במקומה את כסת הדיו. משהבחין בטעותו כבר כיסה כתם דיו גדול את שורות ה'תשובה'...

רבי פנחס שהיה אמון על שיטת רבו הבעש"ט לפיה כל מאורע בעולם, גדול כקטן, מכוון באופן ישיר על־ידי ההשגחה העליונה - הרהר לרגע במה שאירע ומיד פנה לסובבים אותו ואמר: "על־פי השכל הישר וכללי הלימוד שקיבלתי מרבותיי, ברור לי לגמרי כי הצדק עם הרב מקליווה וכי הגט כשר. אך נראה כי מהשמים עכבוני מלחוות דעה בשאלה זו; על כן חושבני כי יפה השתיקה וכל מה דעביד רחמנא - לטב עביד".

באותו רגע ממש נקבעה משמים כהונתו העתידית בתפקיד רבה של פרנקפורט־דמיין.

* מתוך הספר 'בין הדגים לזמירות' / הרב זלמן רודמן

שביבים / שאול שיף

"כחותם על לבי"

כמעט ברצף אחד קראתי את "כחותם על לבי" ספרו החדש של החסיד הנאמן ל"חצר" רוזין, הרב ד"ר מאיר גרוזמן שליט"א. וכפי שכתוב על הכריכה הקדמית, הספר הוא מעין סיכום של "רשמים וזכרונות אישיים פרי הסתופפות (קרובה ביותר) בצל האדמו"ר הקדוש, רבי אברהם יעקב זי"ע מסדיגורה".

להרב גרוזמן (המורה, המרצה, איש האקדמיה ולפני הכול: בעל הלהט החסידי) כשרון כתיבה ותיאור, שאינו מסלסל במלים נרדפות, ומכאן היכולת שלו לקרב את הקורא אל הדמות שעליה נסוב הספר. ואכן, בתום הקריאה הרגשתי החמצה גדולה, על שלא באתי במחיצתו של האדמו"ר זצ"ל, שהיה, כמתואר, מענקי התקופה, אלא שענוותנותו קדמה לאישיותו היחודית רמת המעלה.

המהדורה הראשונה אזלה מיד, ויש להניח כי לבקשת החסידים תצא לאור מהדורה שנייה עם כמה תוספות. הספר משופע בסיפורי "מופתים" של הרבי זלה"ה ואני דליתי ממנו בשביל הקוראים כמה מהסגולות המוזכרות בספר.

לרפואה: פרקי תהלים - נה, נו, נז, נח, נט, עה. פדיון שבויים: פרקי תהלים- נה, עט, פג, פד, קב, קמב. להצליח במשפט: לומר את פרשת הקטורת. במגעים עם השלטונות: לומר- אמתלאי בת כרנבו (שם אמו של אברהם אבינו). צדקה: כמניין קא. ליד הכותל המערבי: פרקי תהלים- כ, ל, לה, סח, סט, פג, פד, קג, קד, קיט.

כינוי "דתן ואבירם" עבירה על החוק

בית משפט השלום בראשון לציון קבע (ט' כסלו תשע"ה), כי אדם המכנה את חברו "דתן ואבירם" ו"עדת קורח" עובר על חוק לשון הרע וחברו רשאי לתבוע ממנו פיצויים בגין כך.

הפסיקה ניתנה לאחר שאדם תבע את חברו על כינויים מעליבים שכינה אותו בעת ששהו יחדיו בניחום אבלים ולאחר ויכוח שהיה במהלך חזרת הש"ץ. המחלוקת החלה כאשר התובע והנתבע התפללו בסוכת אבלים בה שהו, ולאחר ויכוח שהתפתח במקום לגבי "תפילת מעין שבע". לטענת התובע, הנתבע התפרץ כלפיו בפתאומיות וביזה אותו ברבים כאשר אמר לו כי "אתה והחבר שלך אתם דתן ואבירם".

בהמשך, במהלך התפילה עצמה, כאשר התובע היה מוקף במתפללים, הטיח בו הנתבע כי "הם דתן ואבירם ושייכים לעדת קורח". הוא הוסיף תנועות ידיים מאיימות וצעק: "תסתלקו מפה, אתם דתן ואבירם ומעשיכם כעדת קורח". לפי הנטען, הדבר נאמר לאוזניי עשרות אנשים, והתפילה נעצרה כשמהומה נוצרה במקום. בסיום התפילה, קרא הנתבע שוב לעברו של התובע ואמר כי הוא מבני קורח ועדתו.

לאחר שהוגשה תביעת דיבה בגין פגיעה בשמו הטוב, טען הנתבע במהלך המשפט כי לא פגע בשמו מכיוון שלא הזכיר את שמו יחד עם המילים דתן ואבירם ובני קורח. בנוסף טען, כי לתובע "רקורד עשיר בלעורר פרובוקציות, מחלוקות ומריבות במהלך ימי אבל".

בפסק הדין פסקה השופטת ד"ר אירים סרוקר תשלום פיצויים

בגובה 10,000 שקלים, זאת לאחר שקבעה כי "אין מדובר בביטויים שמתמצים בתיאור מחלוקת עניינית גרידא. יש לקבל כי מדובר בביטויים צורמים ופוגעניים, המייחסים לתובע אופי של עוכר ישראל, וזאת משום המטען ההלכתי הקשור בהם.". השופטת הדגישה כי הדברים שנאמרו בקרב קהל דתי ובסמיכות ליום תשעה באב מחמירים את הביטויים. במהלך המשפט, דנה השופטת במשמעות הביטויים "דתן ואבירם" ו"עדת קורח", כשהיא קובעת כי מדובר בביטוי למי שמעורר מחלוקות. השופטת הפנתה לחוות דעתו של הרב יעקב דיכובסקי (עו"ד וטוען רבני), בה ביאר את סיפור דתן ואבירם ואת המחלוקת שפרצה בעם.

הרב דיכובסקי הוסיף בחוות הדעת שלו, כי דתן ואבירם היו הראשונים בתולדות האנושות שהעזו לחלוק על מנהיג שנבחר על ידי האלוקים ולא בבחירה בשר ודם, כשהם מלגלגים על הוראת המצוות שציווה לעם ישראל על פי מצוות האלוקים. עונשם החמור והחריג - התבקעות האדמה ובליעתם בה - מלמד על החומרה היתרה והחריגה שיוחסה לחטאם, וכי הכינוי "דתן ואבירם" כאשר הוא נאמר כלפי אדם שומר תורה ומצוות, מגדיר את האדם כרשע בעל מחלוקת אשר אינו נרתע מלחלוק אף על משה רבנו ובאופן זה כופר גם באלוקים.

סומא שהדפיס ספרים והגיה ספרים

בספר ליקוטי שושנים (וינציא שנת שס"ב) מובא בשער הספר: "ואפריון מגיע לסגי נהור משכיל ונבון ה"ר דוד בן הין, אשר החזיק ידי מדפיסים לזכות בו הרבים, זכות הרבים תלוי בו. אולי וקרוב לשמא יהיה זה לו למאירת עיניים. וכל המחזיקו ומהנהו יזכה לאור הגנוז לצדיקים לעולם הבא.

בהקדמה כתב דוד הין: נאום סגיא דנהורא ענות עני ונכה רוח, מתעורר להחזיק מלאכת שמים ברוח אלוקים. הצעיר דוד בן הין.

והיה סומא שהגיה ספרים. במבוא לסידור רבי שבתי מפרמישלא (וינציא שע"ח), נתכבד גם המגיה בכתיבת הקדמה. ממנה עולה שהוא היה סומא והגיה את הסידור על ידי שקראו בפניו את הסידור מכל תפילות השנה, ותיקן את הקורא בעל פה. וגדולי עולם דוגמת בעל מגלה עמוקות, השל"ה הקדוש, הסמ"ע המהרש"א והב"ח שיבחו את המגיה הזה. והשל"ה הקדוש שם מסיים: "הנני מודיע לרבים המתפלל מתוך סידור זה בכוונה, אז ודאי האותיות היוצאות מפיו פורחות למעלה ותפילתו נשמעת".

יארצייט

ישנם הסבורים כי יארצייט הוא ראשי תיבות: יום אסיפת רגלי צדיקים יבית טות (מלשון ילין בתענית כמובא בדניאל ו' יט ובת טות). או: יום אסיפת רגל צדיק יהיה יום טוב. אמנם בבן איש חי (ויחי שנה ראשונה סימן י"ד) כתב: ודע כי משמעות יארצייט הוא יום הפטירה בלשון אשכנז, וגם הספרדים הורגלו לקרוא אותו בשם זה בספריהם, ואין בזה ראשי תיבות או רמז אחר כמו שחושבין העולם. וכפי שכתב הבן איש חי יארצייט היא מלה באידיש שתרגומה המדוייק: שנה זמן או זמן שנה, התאריך בשנה לפטירת האיש/אישה.

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
אימייל: gilwein26@012.net.il

נשמח לקבל תגובות
והערות מהקוראים
בדואייל: besod@013net.net